

ERDÉLYI GAZDA

MEGJELENIK
minden pénteken
legalább egy iven
és az egyleti tagoknak
ingyen
küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 ft. félvre 2 ft-al ásat-
hatnak elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és érték küldemények az

ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ

(Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz)

a lap szellemi részét illető küldemények az

ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ

(Gamauf Vilmos o. tiskárhoz)
esimrendők.

AZ

ERDÉLYI

GAZDASÁGI EGYLET

KÖZLÖNYE.

Hirdetési díjszabályzat.

	1-1	1-3	1-6	1-12	1-18	1-24
	széri hirdetéskor					
	kr/ft	kr/ft	kr/ft	kr/ft	kr/ft	kr
1/16 lap	14	36	70	120	160	200
1/16 "	7	18	35	60	80	100
1/16 "	350	9	1750	30	40	50
1/16 "	175	450	875	15	20	25
1/16 "	90	225	440	750	10	1250

Többszöri hirdetésnél nagyobb kedvezmények.
Azonkívül 50 kr. bélyegdíj annyiszor, a hánysszor
a hirdetés megjelenik.

A szíves megrendelésben világosan kérjük kitenni;
mennyi helyet igényel a beküldő mellékelt hirdetés
számára.

Hirdetéseket elfogadnak lapunk kiadó hivatala
és a r. k. Lyceum nyomda központi irodája (főter gr. To-
leki Domokos-ház.) Mellékletek 5 o. é. fiba számít-
tatnak.

Lapfelügyelő bizottság: Paget János elnök; Berde Áron, b. Huszár Sándor, Kédolányi Antal, Mina
János, Nagy Ferencz, Szabó Samu, Szentgyörgyi József.

A rétöntözés és legeltetés egy újabb rendszere.

Lapunk számainak sorában többször kifejeztük
azt, hogy a nagyobb tőkét igénylő befektetések és
gazdasági javítások elvi szempontból bár általában
múltánylandók, gyakorlati kivitel és foganatosítás te-
kintetében még is helyhez kötöttek, azaz jobban mond-
va nem minden viszonyok között alkalmazhatók si-
keresen; s így míg némely helyen a költséges beru-
házás is megjutalmazza magát, addig más helyen egy
olyannak kivitele oly terhet róna a gazdasági üzletre,
hogy ez annak kamatai megtérítését sem bírná ki.
— Ha jó példákat s a nagyobb meliorációk meglepő
jövödelmezőségét idéztük néha, legtöbb esetben hozzá
kellett tennünk, hogy azon befektetésekre még a mi
viszonyaink nem érettek meg s így kivitelektől ész-
szerűen tartózkodnunk kell.

Sajnos, hogy ha a gazdasági javítások és befekte-
tések leggyökeresebb módjait tekintjük, legtöbbjeire
azt kell válaszoznunk, hogy viszonyaink iránti tekin-
tetből azokról le kell mondanunk. — Igaz ugyan,
hogy ismeret- és tőkeszegény hazai gazdálkodásunk
nem igazolhatná a nagyobb javítások mostani kivite-
lének okszerűségét; de az is igaz másrészt, hogy
még mi nyomasztó körülményeink között folyvást csak
lemondásra kényszerülünk, addig máshol haszonra
fordul a nagy kiadás is és sok oly gondolat nyer tes-

tet és megvalósulást, s hoz nagy előmenetelt
gazdának, a mely gondolatnak nálunk még kell
enyésznie. —

A gazdasági beruházások egyik legnevezetesebb-
jét képezik nyugaton a mesterséges vagy műrétek,
melyekről mi itthon csak is olvashatunk, de valódi
képet nem szerezhethünk. De másként is állanak a
külföldiek mind tőkékkel, mind kamatlábukkal, mind
pedig szükségleteikkel és birtokviszonyaikkal, mint mi. —

Itt nem annyira a követés, mint inkább a tu-
domásvétel végett szándékozom az Angliában most
először megkísérlett új rétöntözési és legeltetési eljá-
rás vázlatát adni. —

A rétöntözésnek sokféle rendszere van eddig-
el alkalmazásban, melyek azonban előlegesen nagy
munkával s így költséggel járnak, mert a terület áta-
lakítása, vízvezetékek, s tartók készítése válnak szük-
ségesse. Ezen kellekeket az érintendő eljárás elhagy-
hatóknak tünteti fel. —

Brown J. edinburgi gyárnok a rétöntözés mes-
terséges és körülményes munkáját a legegyszerűbb
alapra fektette az által, hogy a vízvezetékek helyett
az öntözendő területre apró lyukakkal ellátott ólom-
csöveket helyezett el, s e csövekbe a vizet gőzgéppel
juttatta s ugyanennek nyomása által a csövek apró
lyukain keresztül legfinomabban permetező esőt állit
elő bármely időben s a kívánat szerinti mennyiség-
ben. — Hogy ezen rendszer a gyakorlatban mennyire

igazolta magát, arra már adatok — ámbár a legelők — állanak rendelkezésre. —

Colemann Stoke-Parki Windsor melletti angol földbirtokos ezen öntözési rendszert mintegy 28 holdnyi területen életbe léptette, egyelőre azonban csak mintegy $4\frac{1}{2}$ holdat rendezett be ily módon teljesen s öntözött meg minden éjjel. A talaj tulnyomólag meszes, krétás, mely önmagára hagyatva alig hoz említésre méltó fűvet. E területre rakta ki az öntöző csöveket 48 láb távolságban, melyekre a vizet egy 12 lóerejű gőzgéppel körül belül 60—70 font négyzet hüvelyknyi nyomással juttatta. A gőzgép szivattyuja negyedóránként mintegy 200 mázsa esőt szolgáltatott, amely egyszerre csak 1 holdas szakaszra szolgált s ily módon szakaszonként, de rövid idő alatt a berendezett terület kellő megöntözésben részesült. — Rendkívülinek mutatkozott ezen öntözés hatása azon krétás talajon s a megöntözött rész mint oázis tűnt ki a szomszédos részek tengő tenyészete mellett óriás fűtermésével. — Igaz ugyan, hogy a birtokos még nagy értékű trágyát is használt e területre, melynek értéke m. holdanként 60 frtra is felment; mégis ezen trágyázást is csak az öntözés juttatta kellő hatására. A fűnövekedés életteljessége és gyorsaságára nézve Colemann ur felhozza, hogy 24 órai meleg időben egy teljes öntözés után mintegy $\frac{1}{2}$ —1 hüvelyk növekvést észlelt, ami mindenesetre rendkívül nagy és gyors. —

Legyen azonban a tenyészet és utánpótlás bármily gyors, — ha már Colemannak emez állítását elfogadhatónak nem találjuk — mégis bizonyos marad az, hogy ezen mód gyakorlatánál az öntözés mértékének szabályozása s a szükséglethez való alkalmazása leginkább a gazda hatalmában áll. — Természetesen be kell ismernünk azt is, hogy ezen rendszer használata csak is magas fejlettségű gazdasági állapotokban juthat érvényre, ott t. i. ahol tőke és vállalkozási szellem készen áll s a termény ügy értékesül, hogy a befektetés kamatai jutalmazólag térülnek vissza. Colemann ezen rendszer mellett ugyanazon területről tízszer nagyobb hasznot vett, mint vett volt azelőtt. —

A bécsi közkiállítás gyönyörű gypszönyegeinek öntöző készülékei között ezen öntöző csövek láthatók voltak s a ki ott megfordult, az itt vázolt öntözési rendszerét könnyen átértheti. —

A legeltetésre nézve Colemann ugyancsak ezen rétöntözéssel kapcsolatban egy kísérletet tön, amely kísérletnek főkélléke bő és magas legelő. Igen jó s

gyors növésű legelőknél öntözés nélkül is kilehet azt vinni. Colemann ugyanis szakaszos legeltetést rendezett be azon különbséggel, hogy a szakaszokat igen szűkekre mérte s sokszor változtatta. — Angliában a szakaszos legeltetés teljesen otthonos, csak hogy a szakaszok állandó kerítésekkel vagy eleven sövényekkel határolvák. Emellett el van érve az, hogy a legelőből csak kis rész marad használatlanul szemben azon eljárással, ahol a legelő állat egyszerre az egész területet járja s úgy taposás, valamint a ganaj által is igen nagy részét a legelőnek bemocskolja s használhatatlanná teszi. Colemann e veszteséget a legkisebbre akarta szorítani azáltal, hogy hosszú és keskeny szakaszokat alkotott s azokat napjában többször tovább terjesztette. Ő 200 drb. juha számára egyszerre csak 900 láb hosszú s 48 láb széles pászmákat jelölt ki, de a helyett, hogy ezen részlet lelegelese után ismét ugyanekkora területet tűzne ki, csak is a hosszoldalán enged 3 lábnyi terjeszkedést napjában négyszer. Ezáltal elérte azt, hogy a juhok a pászmában eloszlanak s az egyszerre felszabadított részletet tökéletesebben lelegelik, mert el sem mocskolhatják, mindig új és érintetlen fűvet kapnak s emellett még trágyájukat is egyenletesebben hintik el, amennyiben a 3 lábnyi részletből 15 részlet esik a kiszabot terület (48 láb) egyenkinti bejárására.

Ezen legeltetési módnál az látszik a legnagyobb nehézségnek, hogy a válasz-, illetőleg határfalakat vagy kerítéseket napjában négyszer kell tovább rakni s így ezen teendő temérdek munkát adna. — Azonban a leleményesség itt egy igen egyszerű és célszerű válaszfalat tereintett, melynek a 900 lábnyi hosszúságban való áthelyezése alig igényel néhány percet. — Ezen válaszfalak ugyanis mindössze egy gerendából állanak, melybe derékszög alatt két küllő van beütve ugyanily irányban még apróbb veszők beékelve, úgy hogy egy-egy gerenda önmagában négy falat képez s egyszerű tovaördítése által a kívánt helyet — ez esetben 3 lábat — felszabadítja s egyúttal korlátul is szolgál. Így tehát a legnehezebb munka is elenyészik s a korlátok tovahelyezése egy ember által néhány perc alatt megejthető, valamint általuk a felszabadítandó terület is könnyen szabályozható. —

Colemannál ezen legeltetési rendszer igen hasznosnak bizonyult be, mellette a fű teljesen kihasználható s a trágyázással egyesült öntözés az utánművést igen meggyorsította. Elmaradnak ezen eljárásnál, a tér és anyagbeli pazarlások, veszteségek, melyek

más legeltetési módnál, annál kevésbé a szabad legeltetésnél, elkerülhetlenek. — Colemann úgy találta, hogy azon öntözésre beállított 4 1/2 holdnyi terület, melyet ily módon legeltetett is, nem kétszáz, de négyszáz darab juhra is elegendő legelőt képes nyújtani, mert 14 nap alatt az utánnövés annyira emelkedett, hogy legeltetésre ismét bő anyagot nyújthat, s így az öntözésre tervezett 28 hold rétje legeltetés alá fogva 2600 drb. juhot lenne képes a hat legeltetési hónap alatt felhizlalni. Itt már a trágyázás is jelentékeny rovatot képez s elhagyhatóvá teszi az öntözéssel egyesített drága trágyázást. Fölhozhatnók még Colemann számításait is eljárása jövedelmezőségének kimutatására, de az első kísérletet nem akarjuk végérvényűnek tekintni s itt csak is azt említhetjük fel, hogy Colemann jelenleg a kompetens juhszámnak csak felét legelteti s mégis az aránylagos terület után, viszonyai között, tettkiadásainak kétszeresét a haszonbérrel együtt megtérülni látja.!

Bizonyára némi tartozkodással adunk hitelt ezen álitásoknak, de nem is a mi gazdasági viszonyaink hozzámérése kell ezen eljárások megbirálására. Megnyugodhatunk abban, hogy a számító angol gazda nem engedi magát a csalékonylátszat által félrevezettetni, hanem bepillant a dolog mélyére s csak a hasznosat lépteti életbe. —

Szolgáljon e kis ismertetés t. olvasóink tudomására, hogy a rétmivelés és legeltetés terén a világ első gazdái mihez folyamodnak, hogy gazdálkodásuknak lehető legtöbb sikerét láthassák. — Mi természetesen távol állunk tőlük mind geographiai fekvés, mind ismeretek, mind nemzetgazdasági viszonyok tekintetében s az általuk mutatott jó példák gyakran követhetlen magasságban tűnnek fel előttünk. De azért, ha eljárásaik kövétését viszonyaink megis tagadják, a tudnivaló honi gazdának mégis hasznos, tetteikről, haladásukról értesülni. —

V. S.

A kolozs-monostori m. k. gazdasági tanintézet 5-ik tanévének megnyitása.

Lapunk mult számában említettük már, hogy a kolozs-monostori gazdasági tanintézet 5-ik, vagyis az 1873/4-ik tanéve f. hó 17-én megnyitott s ezáltal az intézetnek diszes főépülete is megnyerte fölavatását. Az ezen alkalommal Tuba Lajos tanár ur, mint a távollévő igazgató helyettese által tartott megnyitó

beszédet nagyon helyén állónak tartjuk egész terjedelmében közölni.

A szép és részleteiben igen érdekes beszéd a következő:

„Uraim! Intézetünk ötödik évforduló napját ünnepeljük ma s most először azon boldog tudattal, hogy saját hajlékunkban vagyunk. Nélkülözésekkel teljes négy év van mögöttünk s midőn most örvendő szívvel lépünk egy jobb jövő küszöbére, fájdalom, nem látjuk körünkben azt, akire a mult évek terheiből legtöbb nehezedett, a kinek a küzdelmekből a sors legnagyobb osztályrészt juttatott. Tartozást mulasztanánk el, ha jelen alkalommal meg nem emlékeznénk intézetünk távollévő igazgatójáról, Kodolányi Antal urról, s ki nem fejeznénk azon őszinte kívánságunkat, vezérelje őt isten mielőbb körünkbe vissza, hogy üdvös tevékenységét újra megkezdhesse intézetünk javára és felvirágoztatására.

Egy ilyen szabásu intézet életbeléptetése mint a miénk, fontos esemény bármely nemzet beléletében; kétszeresen fontos nálunk, kik, fájdalom, még nem a haladás, hanem csak az utánpótlás utján haladunk. Országunk elhanyagolt gazdasági állapota senki előtt sem titok; érzi azt mindenki, hogy azon segítnünk kell; nemzetünk élethalál kérdése van ezen feladat megoldásával összefüzdődvé, s hogy kormányunk szent kötelességét e részben teljesíteni akarja, biztosíték erre intézetünk létezése s azon áldozatok, melyeket a gazdasági tanügynek már évek óta hozott. Mert mondjon bármit a pártszenvedély, ha elfogulatlanul fontolóra vesszük, hogy hazánk szigorú pénzügyi viszonyai mellett csak egyedül a mi intézetünkre mennyi lett fordítva, — lehetetlen, hogy valaki kormányunkat közöny vagy akarathány vádjával illethetné. Az áldozatot meghozta az ügynek, hogy vajjon sikerrel-e vagy sem, az a gazdaközönségtől függ, s mindenekelőtt önöktől uraim, kik arra vannak hivatva, hogy a tanügyre fordított tőkét az ország javára gyümölcsöztetni fogják. Önöktől méltán megvárhatja a haza, hogy kötelességüket hűségesen teljesítendik.

S a mi feladatukat illeti, nem akarom önöknek rózsás színben festeni a jövőt; önök egy új ügy uttörői lesznek, meg kell küzdeniök gazdaszatunk súlyos viszonyaival, meg az előítéletekkel, mert a védelmezett ügy diadalától függ hazájuk jövője, boldogsága.

Gazdasági írónk azt szokták mondani: „Magyarország tulnyomólag földmives ország;“ én azt mondom nem tulnyomólag, hanem tisztán földmives ország és egyéb semmi. Az egész ország népessége, hogy úgy szóljak, a földet turja, s vajjon mi az eredmény? felelet: csaknem a véginség; s miért? sok más bajaink mellett azért, mert az új viszonyokkal nem tudtunk megküzdeni, mert nem haladtunk. S ezen tünemény magyarázata nem valami mély titok, csak gazdaközönségünket kell ismernünk s mindjárt rájövünk a titok nyitjára. A mi gazdáink tulnyomólag azon kategóriába tartoznak, kiket legjellegzőbben telivér praktikus gazdáknak nevezhetünk. Ismereteikre büszke férfiak, kik nem szorulnak tudományra, hanem a

régi jó időkből örökségkép rájuk maradt praktikus tanácsokkal kormányozzák üzletüket. S teljes meggyőződésük, hogy ez a leghelyesebb út, hiszen apáink is csak így gazdálkodtak, mégis bőségben usztak, mi pedig a tudományos könyvek mellett maholnap éhen halunk. Azt állítják, hogy a gazdaság haladása és fejlődése a világtörténelem lapjaira is fel van jegyezve, sőt, hogy az emberiség története egyszer mind a gazdaság története is. Ezen állítás, uraim, a legutolsó betűig mind hamis. Mindazon foglalkozásoknak, melyek a természettudományokkal kapcsolatban vannak, van történelmük, csak a földmívelésnek nincsen. Ha a történelem az emberiség hibáinak és haladásának tükré, akkor határozottan kimondhatjuk, hogy a gazdaság a történelmen kívül esik. A praktikus gazda mit sem tud és nem is akar tudni hibáiról, ezért nem is tudja mi a haladás.

Az tagadhatatlan, hogy a gazdaság mint sok más műszaki foglalkozás a gyakorlat útján, t. i. a külső észlelhető tünetmények alapján nőtte ki magát, s a kísérletek segítségével a tökélynek egy bizonyos fokát érte el: de tény az is, hogy minden mesterségnél, minden szakmánál meg van a maga határa a kísérletek alapján való haladásnak. A tapasztalat útjának ugyanis vége szakad, ha már az észlelés érzéke semmi újat sem képes fölfedezni, ha már mindent megkísérlettünk és semmi újat sem vagyunk képesek észrevenni. A gazdaság ezen pontig már rég eljutott, újabb tények felderítéséhez szükségkép a tudományt kell segítségül hívnia, tudomány nélkül már egy lépést sem képes haladni. Világos példa erre nyugat Európának gazdasági fejlettsége, s hogy ezen haladás a tudomány kifolyása, azt alig hiszem, hogy kétségbe vonná valaki.

No de azt fogják mondani sokan, van tudományos gazdánk is elég, s a ki ebben kételkednék, járjon szorgalmasan gazdasági egyletek gyűléseire, rövid idő alatt meg fog győződni róla. S tagadhatatlan, hogy az egyleti gyűléseken, nem ritkán akad gazda, ki tapasztalatait ékesen fel tudja tálni, nézeteit közli, az előadókat általános helyesléssel találkoznak, s az illető azon boldog öntudattal megy haza, hogy az egész közönség meggyőződött arról, miszerint ő a haladás embere s bokros érdemei felől ki sem kételkedik. Gazdasági egyleteink azonban, úgy a mint jelenleg szervezve vannak, a gazdasági tudományok fészkeinek alig tekinthetők. Az ottani tárgyalások és viták, szigorubb bírálat alá véve, nagyon ritkán ütnek meg az alapos tudomány mértékét.

Nem vádkép akarom a mondottakat felhozni, a gazdasági egyletek feladata nem is az, hogy az ugynevezett praktikus tapasztalatokat és a gazdasági téren mutatkozó tüneteményeket a tudomány szövetnekével világítsák meg. Ki kívánná ezt, hiszen tudja mindenki, hogy eddigelé a magyar gazdának alkalmá sem volt magát kiképezni, de figyelmeztetésül s helyzetünk megvilágítására fel kellett említenem, mert nem tagadhatjuk, hogy el vagyunk maradva s az ifju nemzedék feladata leendő az elmúlástól helyreépítés, s ha ezt nem teszi, saját érdekeit veszélyezteti s egyik legszentebb kötelességét hanyagolja el.

Midőn azonban a tudománynak az őt megillető fontosságát vitatom, azzal a gyakorlat szükséges voltát és fontosságát még csak gondolatban sem akarom kétségbe vonni. Ha a tudomány a gazdaság lelke, akkor a praxis — hogy hasonlattal éljek — az, a mi a léleknek a test, egyik a másiknak kiegészítő része, a kettő egy egész. Ezért van, hogy intézetünkön a gyakorlatnak egy egész év van szentelve. Más hazai intézeteken a gyakorlat egészen ki van hagyva a számításból, s hogy ez az oktatás végtelen kárára történt, azt nem csak kimerem, de sőt kötelelenségemnek tartom kimondani. Ha csak a között volna a választás, hogy tisztán tudományos oktatást adjunk-e, vagy tisztán gyakorlatit; én részemről határozottan a praxis mellett nyilatkoznám, száz meg száz gazdát ismerek, kik tisztán praktikus ismeretekkel kedvetlenül gazdasági viszonyok mellett is meglepő eredményeket tudnak felmutatni; míg viszont hány példát láthatunk, hol az egyoldalú tudományos képzettség, a talaj természetadta áldásait sem képes kiaknázni, bőség mellett is örökös szükségben szenved s kezében még a virágzó gazdaságot is pusztulás éri. De sőt nézetem szerint lehetetlen is praktikus ismeret nélkül a tudomány elsajátítása, művelése és értékesítése. Az olyan tanuló, ki praktikus ismeretekkel kezdi meg az előadások hallgatását, a tudomány minden tételében ismerősre talál, a feladatot mind ismeri, s a tudomány rá nézve nem egyéb, mint a praxisban tapasztalt kérdések megfejtése, mi érdeklődésit fokozza, tanulását könnyíti. Praktikus ismeret nélkül ellenben a tanuló mindennek csak egyik oldalát látja, mindenről csak félismeretet szerez.

Fontos továbbá a kezdő tanulóra nézve, hogy a gazdaság gyakorlati iskoláját is átfussa azért, mivel a fiatal növendék, midőn a középiskolából ezen pályára lép, a gazdaságnak csakis kellemes oldalát ismervén, rózsás színben látja jövő pályáját s gondolatban ábrándos képeket fest magának, mi könnyelműségre ragadja s hanyaggá teszi legfontosabb teendői iránt. A ki ellenben már fiatal korában megismerkedett a gazdaság nehézségeivel is, mindezen kísértetektől ment, korán megtudja, tapasztalja azt, hogy a gazdálkodás a legterhesebb foglalkozás a világon, mert jó gazdának a nappal együtt kell fölkelnie, nincs nyugta egész nap, előre tudnia kell, hogy mit cselekszik holnap, az időjárás nem alkalmazkodik az ő kívánsága szerint, az évszakok nem várnak rá, vagy mint egyik költőnk tréfásan mondja: az ürgétől kezdve a jégesőig minden ellensége és tanító-mestere a gazdának. De az olyan fiatal ember, a ki mindezen bajokkal megküzdött, tisztában van jövő pályáival, érzi, tudja, tapasztalja már ideje korán, hogy van-e hajlama, tehetsége ezen hivatáshoz. A gyakorlati év tehát intézetünkön nem időöltés végett van rendeltetve, ép olyan fontos az, mint az elmélet két éve s a bizonyítványokban ép oly joggal szerepel, ép oly fontos, mint a tudományokból bejegyzett osztályzatok.

Nem mulaszthatom el továbbá a fiatalságot figyelmeztetni azon rendszabályok és törvényekre, melyeknek in-

tézetünkön alá vannak vetve; néhány lapra terjedő szabályaink, vagy mondjuk törvényeink uraim érett és mivel fiatal emberek számára vannak alkotva s a tanári kart annak szerkesztésénél azon elv vezérelte, miszerint lealázás volna a fiatalságra nézve olyan szabályokat is beig-

tatni, a miket minden mivel embernek ugyanis tudnia kell. Azon erős meggyőződés mellett, miszerint föltevésünkbe nem csalódunk, s az egész csakis inkább hivatalos formaiság marad, bizalommal nézünk az új tanév elé, mely a mai nappal veszi kezdetét.

T Á R S A L G Ó.

Eszmeesere a gazdasági szakoktatás szervezése tárgyában.

E lapok f. évi 37. s 43. számában egy előttem igen nagy fontosságu és érdekeltsgü tárgy „a gazdasági szakoktatás szervezése“ lön szönyegre hozva — ohajtanék tehát a t. szerkesztő ur*) engedelmével én is hozzászólni, — annyival is inkább, mert a „Kertész gazda“ f. évi 3. 4. stb. számában már én ezen themáról egyet-mást elmondtam — de legnagyobb sajnálatomra más résztvevőre nem akadtam s így várnom kellett, — mit hoz majd a jövőendő?!

De térjünk át a tárgyra.

Én figyelemmel olvasva a jelzett cikkeket — azt találtam, hogy a t. cikkirók a szóban forgó kérdést nem jól értelmezték; ugyanis ott a ministeri tételben nem arról van szó, hogy az intézetet végzett ifjaknak később micsoda módok s eszközök nyujtassanak, hogy magokat még jobban kiképezhessék — illetőleg, hogy több gyakorlatot szerezhessenek: hanem, hogy onnét kevés gyakorlati ismeretekkel lépnek ki s éppen ezen akar segíteni a nevezett ministeri intézmény.

Igy fogva fel pedig a kérdést — az nem mindegy.

Hol keressük tehát ama kedvezőtlen körülmény okát? — s melyek volnának azok? — miként hárihatók el? — ezekre fogok alább szoritkozni, vonatkozással az államvizsga behozatalára.

A gyakorlati kiképztetés szerintem (melyet tanulmányozni bő alkalmam volt hazánk mind három tanintézetén a Királyhágón innen) azért nem felel meg az életben iránta támasztott, illetőleg észszerűen támasztható kívánalmaknak, mert:

a) felvételnek oly egyének is, kik semmi gyakorlati előképzettséggel sem birnak;

b) mivel a tanórarenden kiirt gyakorlati órák csak a papiroson vannak,**) voltaképpen pedig ritkán tartatnak meg, egy szóval az elmélettel nem párhuzamban halad a gyakorlati oktatás; ez utóbbira jóval csekélyebb figyelem s idő fordittatik;

*) Szivesen nyitunk tért e soroknak, mert igen fontos ügyet érintenek, de hozzácsatoljuk majd megjegyzéseinket is. Szerk.

***) Ez állítás kissé kemény, s ha ugyan a gyakorlati órák elégtelensége vagy eredménytelensége mutatkoznék, az nem szándékos mulasztásból, hanem a szervezethől folyik ki. Szerk.

c) mert még egyes, a tudomány gyakorlati szempontjából szükséges taneszközök hiányának pl. állatgyógykórodák felállítása;

d) továbbá, mert méhol a kísérleti s gyakorlati terek messze esnek az intézettől, pl Debreczenben.

Hogy pedig ez mily hátrány, nem kell bővebben fejtegetnem. Hisz Némethon ilyenmü leghiresebb szakintézetei pl. a hohenheimi s weihenstephani jóhirüket részben csak is annak köszönhetik: hogy az intézet — a gazdaságban van mintegy beékelve (s ez legideálisabb képe egy jó alapokra fektetett gazdaképző intézetnek) s a hallgatóság elszigetelve a világ zajától — bent lakik. S e körülmény nem hinnök mily roppant nyereségü a tanulóra nézve. Ugyanis amint szük cellájából egy lépést tesz, legott ott találja magát a különféle gazd. állatok istállóiban, kísérleti vagy botanikus kertben stb. Továbbá mintegy rákényszerítve van szórakozását is, ott helyben, a gazdaság munkálatai közt, a tenyészet közepette, keresni fel. S kérdem, tölthetnék-e a tanulók feunmaradó idejüket, üres vásár- és ünnepnapjaikat hasznosabban?

Higyjék el önök e körülmény is nagy rugója a tanulóknak gyakorlati kiképztetésének! S minthogy e feltételnek a k-monostori g. intézet megfelel; merem hinni, hogy az onnan kilépő ifjak gyakorlati ismeretei nem oly hézagosak.

Hogy a fentebb említett kedvezőtlen körülményekhez sorakozik még a tanulók legnagyobb részének közönyössége s fásultsága, az tagadhatatlan tény s vitatni oly kevéssé szándékom mint Sz. A. urnak. Söt saját tapasztalatom után még hozzátoldhatom, hogy az nem helyi, de általános kór gazd. intézeteinken. Továbbá, hogy nagyobb mérvben észlelhető a tárgyak elméleti mint gyakorlati előadásánál. Kitetszik tehát innen is, hogy a gyakorlatnak exentul nagyobb tért kell engednünk, mert gyakorlati előadások alkalmával félannyi idő alatt, félannyi szóval háromszor oly sikert érünk el.

Hogy a szóban forgó államvizsga behozatala mennyire segítne visszahatólag a bajon, én nem merek rá felelni, az a jövő kérdése. De mindenesetre czélszerűnek látszik.

Hogy t. tanár ur az esetben kettözött eredményt vár, azon cseppet sem csodálkozom; mert hiszen igen természetes és világos dolog: hogy két annyi idő alatt, bármilyen közöny mellett is, két annyi ragad

a tanulóra. E körülményt tehát figyelmen kívül hagyunk nem lehet; ha az előbbi, vagyis az intézete nőtöltött két év jó kérdésbe tárgyilagossá megvitatás alá.

Szabadjon tehát végül nézetemet — akár hozzassék életbe az államvizsga, akár nem — előadni a fentebb említett kórokok eltávolítására vonatkozólag.

Ugyanis szükségesnek látom:

1) hogy kivétel nélkül minden intézetbe belépő egyén legalább egy évi gyakornokságát igazolja.*) Vagy e czélból intézeteinken egy előkészítő oskolát**) nyissunk, minő pl. M.-Óváron jelenleg is létezik. Azonban az ide belépők száma korlátolt ne legyen.

2) A gyakorlati okmutatásokra általában több időt szenteljünk.

Nagyon praktikus volt a régi iskola azon tanrendszere, mely szerint a tárgyak elméleti részét inkább a téli hónapokra szorították, míg a tavaszt, nyárt inkább a szabadban, künn a tanultaknak a gyakorlatbani érvényesítésére fordították.

Szerintem egy gazd. hallgatónak ép oly szerepet kellene játszania az int. gazdaságban, mint egy rendszeres gyakornoknak, ki uradalomban alkalmazásban van. S a szaktanárnak oly eljárást kellene követnie hallgatói irányában, minőt egy értelmes tanult, oktatni szerető gazdaszt gyakornokával szemben.

3) Mint már fentebb is említém az állatgyógyászat tanulmányozása szempontjából valamennyi intézeten állatgyógykóroda felállítása mutatkozik elkerülhetlennek. A nevezett tárgynak előadása ugyanis kóroda nélkül fél-szeg tanítás. Ez ujítás pedig újabb kiadást alig okozand, minthogy az ápoló személyzet s a beteg állatok tartási s gyógyászati költségeit megtérítenék az illető állattulajdonosok. Gyógyászati eszközöket pedig úgyis találunk már készletben minden tanintézetben.

Továbbá ama kórodák felállítása nemcsak a tanulók gyakorlati kiképzetésére, de a vidéki gazdaközönségre is jótékonyan hatna. Szabad-e tehát évekig késnünk vele.***)

Ugyancsak nézetem szerint iparkodnunk kellene az int. gazdaságokban, ott a hol a viszonyok megengedik a

hiresb gazd. mellék iparüzleteket meghonosítani. Minők pl. a szesz- s ecetgyártás, téglas-mészégetés, olajsajtolás stb.

Csekély véleményem szerint ugyanis, minthogy nálunk az iparüzletekkel összekötött gazdaságok száma még igen csekély; oda kell tehát hatni, hogy azok meghonosítását lehetőleg népszerűsítsük; hogy a vidéken minden int. gazdaság egyuttal mint a gazdaság is legyen és hogy az ott előállított nyers terményeknek is a legnagyobb értékesítése eszközöltessék.

Jóllehet azonban, hogy kívánatos volna az int. gazdaságok körében lehetőleg valamennyi mellék iparüzletet összcsoportosítani; de az csaknem kivihetetlen, vagy ropant áldozatba kerülne, ha rohamosan akarnók eszközölni. Hogy tehát időszakosan teendő kirándulások, mely üdvösek, hasznosak s a tanulók gyakorlati kiképzetésére mennyire befolyanak, fejtegetnem nem is szükséges. De ime! sokszor itt is hajótörést szenved a tanári kar jóakarat, vagy legalább nem nyilvánul oly tömeges részvét, minőt azok érdekében elvárni jogosítva van. Előadásoknál a kellő figyelem, tanulásnál a kellő szorgalom, a kirándulásoknál a kellő „költség“ hiányzik. Miképpen kellene tehát ez utóbbin segíteni — bátor leszek egyéni véleményemet elmondani, mely abból áll: miszerint a hallgatók kötelezessenek havonkénti 3—4 frt. befizetésére,*) ez sokkal nagyobb könnyebbségükre esik mint, a 20—30. ftnak egyszerű befizetése s ez eljárás folytán a szegényebb sorsu vagy könnyelmű természetű egyének sem lesznek kizárva a kirándulások résztvevéséből.

A fentebbiekben elmondtam röviden, leplezetlenül ama észrevételeimet, melyeket a honi (kivéve a k. monostorit) s a külföldi tanintézeteken a szőnyegen levő nagyfentességu tárgy érdemében tapasztalataimból meríttem; vajha a t. gazdaközönség is élénk érdekeltséggel viseltetnék mindenkoron a szakoktatási ügyünk iránt s az illetők idevágó nézeteiket közölni készek volnának!

A Tisza mellől

R. J.

Gyümölcsizlelés október 5, 12, 19 és 26-án, 1873.

V.

A gyümölcsizlelések tárgyaúl ezuttal a szőlők szolgáltak, a melyekben nem is igen volt hiány, ugy az asztaliakat, mint a borszölöket tekintve.

Az asztali szőlők közül a következőket említjük meg:

1) Korai mallinger, Szentgyörgyi Lajostól. Szeme kissé hosszukás, köz. nagyságu, sárgaszínü, pompás édesizü és nagyon korai szőlő.

2) Olasz szőlő (piros malvasia, Babo szőlő, stb.) Köz. nagyszemü, tömötfürtü igen édes szőlő; színe pirosas. Érés tekintetben a legkoraiabbak közé sorakozik.

*) Csakhogy vannak ám sokan, a kiknek ezen czélra nemcsak ennyi; de semmi sem telik. Ezekre nézve aztán már más segélyforrás szükséges.

*) És ha azt okmányilag igazolta is, igazolja azt még egy fölvételi vizsgán is, a melyen tisztán a gyakorlati ismereteiről adjon számot a fölveendő. Ez lehet csak megnyugtató az intézetre és a fölveendőre is. Az okmány papírja nagyon türelmes!

Szerk.

**) Recte: egy gyakorlati tanfolyamot, a mely alól csak azok mentessenek fel, a kik gyakorlatukat okmányilag és vizsgailag is igazolták; másra mindenkire kötelező legyen. Szerk.

**) T. író megnyugtatóására — legalább egy intézetünkről — elmondhatom, hogy K.-Monostoron rendszeres állatkóroda is létezik, hová a közönség beteg állatait beszállítja, s itt azok a szaktanár vezetése mellett a tanulók által gyógykezeltetnek. A kórosetek itt fölmennek évenként 80—100-ra s így minden tanulóra esik 4—5 gyógykezelés, az általános szemlén kívül. Ez oly szám, amennyit egy tanulóól a tisztán állatgyógyászati tanintézetekben kezeltetni kívánnak.

Szerk.

3) Uva regina alba, id. Bodor Pál és Szentgyörgyi Lajostól. Roppant nagy és kissé hosszukásszemű szőlő. A Bodor uré kellemes muskat zamattal bírt, a mi különben is kedves ízét még inkább nevelte. A bizottság az Uva reginát az izelt szőlők közt a legelső sorba helyezte.

4) Sárga Lindau, Szentgyörgyi Józseftől. Kissé hosszukásszemű, köz. nagyságu, igen édes szőlő. Egyik ismertető jele gyanánt tekinthető az, hogy szemei között mindig ki nem fejlett szemek találhatók. Nagyon korai.

5) Magdolna, László Józseftől. Leves, igen finom szőlő és a legkorábban érőkhöz tartozik.

6) Chasselás rouge royale, az egyetkertből. Igen finom csemege szőlő; ismertető jele az, hogy mihelyt virágját elhullatja, azonnal kezd megveresedni.

7) Chasselás rouge (piros francia), az egyetkertből. Szintén igen kitűnő és bőven termő korai szőlő; szeme köz. nagyságu, kerek. Szentgyörgyi József ur is mutatott be egy piros francziát, melynek sokkal nagyobb szeme volt a rendesnél, de a mely évenként csak igen csekély termékkel jutalmazza meg a gondozást.

8) Chasselás spanyol, az egyetkertből és

Szentgyörgyi Józseftől. Szeme köz. nagyságu; igen jó szőlő és bőven termő.

9) Chasselás petrezselyem, az egyetkertből. Szeme köz. nagyságu, kerek. Minőségre nézve csak közepes.

10) Chasselás blanc musque és a croquant musque, az egyetkertből. Ugyanazon egy fajnak találtatott; nagyfürtű és szemű szőlő, igen finom muscat zamattal.

11) Alexandriai muskotály, az egyetkertből. Igen hosszuszemű sárgászöldes színű szőlő. Teljes érettségét ritka évben éri el, mely érettségi hiány az izelt példánynál is észlelhető volt.

12) Pápa malozsa, az egyetkertből és Szentgyörgyi Lajostól. Nagy, hosszukásszemű és szép szőlő; minőségre nézve azonban nagyon is közepesnek tartotta a bizottság.

13) Apülliai, az egyetkertből és Szentgyörgyi Lajostól. Fürtje és szeme igen nagy, színe fekete. Nagyon szép szőlő, de tulságos savtartalma nem valami kellemes hatást gyakorol az izelőre.

A borszőlőket a jövő számban fogjuk felsorolni:

Piaczi árak.

A kolozsvári kereskedelmi s iparkamara hivatalos adatai nyomán.

A heti vásár		Egy osztrák mérő 2 uagy véka					Egy mázsa		Egy bécsi öl	1 font
helye	napja	tiszta buza	elegy buza	rozsa	zab	török-buza	széna	szalma	tűzifa	marha hus
Ára krajczárokbán										
Kolozsvár	novemb. 27	650—675	445—460	375—395	140—160	350—370	150	145	1050	22
Nagy-Várad	novemb. 11	560—670	450—420	350—450	140—160	320—380	100	60	850	26
Maros-Vásárhely	novemb. 20	500—540	400—420	380—400	110—135	—	200—230	90—110	1050	18
Károly-Fehérvár	novemb. 22	570—580	440—450	435—450	140—150	—	190—220	120—130	1100	16
Nagy-Szeben	septem. 29	620—687	—	467—507	107—133	533—600	80—85	60	700	22
Brassó	septem. 5	612—729	576	439—470	137—143	484	—	—	—	20
Besztarce	septem. 2	540—600	490—520	380—400	100—110	440—460	120—160	80—100	750	20
Nagy-Enyed	novemb. 20	520—560	460—500	350—400	135—148	—	220—230	50—60	1100	16
Szamosujvár	novemb. 10	600—640	450—500	400—430	125—140	—	180	50	1200	15
Deés	novemb. 25	600—640	550—580	400—430	100—110	—	170—180	70—100	800	14
Torda	septem. 23	600—640	540—580	400—420	100—110	—	170—180	70	800	15

Erdélyi földtchermentesítési kötvény 73 frt — kr. Ezüst árkelet 108 50.

Bécsi marhavásár: Felhajtattott 3355 drb hizó ökör.— A forgalom középszerű volt; a vágósúly mázsájának ára 35 1/2—36 frt közt ingadozott.

EGYVELEG.

(v.) A gyümölcsfák mosása mézvízzel a mézstejjel való bekenés helyett. — A gyümölcsfák törzsein áttelelő rovar-petek, tojások elpusztítására, valamint anyulak elleni védelemre is télen át használni szokták a mézstejet, azaz oltott mézszakot vastagabb keverékét, amivel a gyümölcsfák törzseit bekenték. Ezen vastagabb mézkeverék helyett most egy jónevű németlap a mézvizet ajánlja, melyet úgy nyerünk, ha 1 font oltatlan tiszta meszet mintegy 100 kupa vízben feloldunk, a meszet leülepedni engedjük s a megtisztult vizet használat céljából róla leöntjük. Ezen tiszta folyadékkal az elbánás is könnyebb, mint a vastagabb mézstejjel s hatására is az előbbivel egyenlőnek mutatkozik.

(v.) A zidei komlótermés mind Cseh-, mind Bajorországban gazdagon ütött ki s a csehországi komló még minőségre is igen jónak mutatkozik. Ez utóbbi országnak terméséből Angliába és Amerikába is fog vándorolni, hol a komlótermések nem voltak nagyon kedvezők.

(v.) A dinnye trágyaszeréül legalkalmasabbnak tartják a galambtrágyát s a híres perzsa dinyék jó tulajdonait ezen trágyaanyagoknak tudják be. — Mondják, hogy ott t. i. Perzsiában a gazdagok 10—20 ezer galambot is tartanak dinnyéik javára s dinnyeföldeiken tornyokat állítanak a galambok számára, hogy trágyájukat ott hullassák el. A dinnyeföldeket ezenkívül még rendszeren öntöztetik.

TARTALOM: A rétöntözés és legeltetés egy újabb rendszere. — A kolozs-monostori m. k. gazdaságtanintézet 5-ki tanévének megnyitása. — Társalgó: Eszmecsere a gazdasági szakoktatás szervezése tárgyában. — Gyümölgelés okt. 5, 12, 15, 19 és 26-án, 1873. — Egyveleg. — Piaczi árak. — Hirdetések.

Felelős szerkesztő: **VÖRÖS SÁNDOR.**

Hirdetések.**Jelzálog kölcsönök.**

Telekkönyvezett földbirtokokra 5000 forinttól a legmagasabb összegig 6% kamat, 1% törl., illetőleg 7%-al 32 évi törlesztésre (a visszafizetés előbb is bármikor teljesíthető) a loggyorsabban eszközöl

a hatóságilag engedélyezett általános ipar és kereskedelmi ügynöki iroda Kolozsvárt, óvár, bástyauteza 6. sz.

Értekezhetni posta útján, vagy személyesen naponta d. u. 1-től 4-ig. (3.) (44—48)

„TISZA“**biztosító és jelzálogbank.**

Alaptőke két millió forint oszt. ért.

Eszközül minden más társulatoknál olcsóbb díjak mellett biztosításokat tűz-élet- és járadékra.

Már megnyitott jelzálog-kölcsönüzletével folyósít 200 frttól kezdve felfelé kölcsönöket készpénz-, valamint záloglevelekben a legolcsóbb kamatláb mellett.

A már beállott

termény tűz elleni biztosításának idényén

rendkívül előnyös módon és olcsó díjak mellett minden gabonát és terményt elfogad biztosításra, s kár esetén legpontosabb, gyors és lelkiismeretes eljárásaival legfőbb kötelemének tartja a termelőközönség bizalmát kiérdemelni.

Biztosításokat elfogadnak, úgy felvilágosítást adnak a vidéken az ügynökök,

Kolozsvárt a képviselőség, hivatalos helyiség: főtér 8. szám Tauffer Károly házának emeletén.

A „TISZA“ biztosító- és jelzálogbank kolozsvári képviselősége:

Kolozsvárt, september 15. 1873.

Balogh György, képviselő.

Bovánkovits Gyula, titkár.

19—20 (9)